

Διαπεριφερειακές και Ενδοπεριφερειακές Διαφοροποιήσεις στον Ορεινό Πληθυσμό των Περιφερειών Δ. Ελλάδας, Κ. Ελλάδας και Πελοποννήσου

Π. Λαφαζάνη, Μ. Μυρίδης

TATM - Τομέας Κ.Φ.Χ., Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Περίληψη

Ο Γεωγραφικός Χώρος του Ορεινού Πληθυσμού της Ελλάδας (ΓΧΟΠΕ) προσδιορίζεται από την περιβάλλουσα των ορεινών οικισμών της χώρας και απαρτίζεται από 1606 ΔΔ/ΚΔ (Δημοτικά/Κοινοτικά Διαμερίσματα). Διαφέρει από τον Ορεινό Γεωγραφικό Χώρο της Ελλάδας (ΟΓΧΕ) που συνίσταται από 290 Δήμους/Κοιότητες ή 2092 ΔΔ/ΚΔ. Με τη βοήθεια στατιστικών μεθόδων πολυμεταβλητής ανάλυσης, εξειδικευμένων γεωγραφικών δεικτών και της θεματικής χαρτογραφίας επιχειρείται η δημιουργία ενός τεκμηριωμένου «υποβάθρου» για τον εντοπισμό Περιφερειακών Διαφοροποιήσεων τόσο εντός, όσο και μεταξύ των Περιφερειών του Ορεινού Πληθυσμού. Σε αυτή την εργασία, η προσπάθεια αναφέρεται στην ανάγνωση των γεωγραφικών διαφοροποιήσεων στους ορεινούς πληθυσμούς των περιφερειών Δ. Ελλάδας, Κ. Ελλάδας και Πελοποννήσου. Οι διαφοροποιήσεις αυτές που συναρτώνται με τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτισμικά χαρακτηριστικά των αναφερόμενων γεωγραφικών χώρων, προσδιορίζουν και προβάλλουν, σε άμεση σχέση με τον χρόνο, την αναπτυξιακή φυσιολογία των γεωγραφικών ενοτήτων (ΔΔ/ΚΔ) που τους συγκροτούν.

1. Εισαγωγή

Ο Γεωγραφικός Χώρος του Ορεινού Πληθυσμού των περιφερειών Δ. Ελλάδας, Κ. Ελλάδας και Πελοποννήσου (ΓΧΟΠΔΕΚΕΠ) περιλαμβάνει 712 ΔΔ/ΚΔ (44,3% του ΓΧΟΠΕ). Η έκτασή του υπολογίζεται σε 15.489,082 τ.χλμ. (36,6% της έκτασης του ΓΧΟΠΕ) και ο πληθυσμός του ανέρχεται σε 291.817 κατοίκους (30,6% του πληθυσμού του ΓΧΟΠΕ). Από αυτούς, ως ορεινός πληθυσμός (οικισμοί με υψόμετρο ≥ 601 μ.) θεωρούνται 194.245 κάτοικοι που αποτελούν το 66,6% του συνολικού του πληθυσμού και το 33,9% του ορεινού πληθυσμού του ΓΧΟΠΕ.

Οι περιφερειακές διαφοροποιήσεις σε μια γεωγραφική περιοχή, ταξινομημένες ως ενδοπεριφερειακές ή διαπεριφερειακές ανισότητες, αντανακλούν μέρος του σύνθετου πλέγματος που αναφέρεται στη μορφή και τη δομή του κυρίαρχου αναπτυξιακού μοντέλου στην περιοχή. Λαμβάνοντας υπόψη και την παράμετρο του χρόνου οι διαφοροποιήσεις αυτές αποδίδουν, εν προκειμένω, τη σημερινή φυσιολογία του γεωγραφικού χώρου του ορεινού πληθυσμού των τριών περιφερειών.

Ως εργαλεία για τη γεωγραφική ανάλυση και τεκμηρίωση ολόκληρου του ΓΧΟΠΕ, (Λαφαζάνη, 2010), και συνακόλουθα και του αναφερόμενου γεωγραφικού χώρου, χρησιμοποιήθηκαν πολυμεταβλητές στατιστικές αναλύσεις (Johnston 1980), εξειδικευμένοι γεωγραφικοί δείκτες (Μυρίδης, 2007, Παπαδασκαλόπουλος, 2000), και η χαρτογράφηση των προκυψάντων από την ανάλυση αποτελεσμάτων. (Μυρίδης κ.ά., 2005)

2. Μεθοδολογία

Η μελέτη της αναπτυξιακής φυσιογνωμίας του αναφερόμενου γεωγραφικού χώρου συνδέεται άμεσα και με τις κατηγορίες χαρακτηριστικών / μεταβλητών:

- Οικονομικά και Κοινωνικά Χαρακτηριστικά
- Χαρακτηριστικά Δομημένου Περιβάλλοντος

Ως μονάδα χωρικής αναφοράς θεωρείται το ΔΔ/ΚΔ. Αρχικά εφαρμόστηκε η τεχνική της Παραγοντικής Ανάλυσης (Factor Analysis), (Costello and Osborne 2005), με αποτέλεσμα τη δημιουργία 8 Παραγόντων (Κύριες Συνιστώσες), (SPSS 1990). Κάθε ένας από αυτούς αποδίδει ένα ή δύο γεωγραφικά φαινόμενα, ανάλογα με την εμφάνισή του ως μονοπολικού ή διπολικού.

Πίνακας 1: Οι Παράγοντες και η περιγραφή τους

F ₁	(+) Γ-Γενής Τομέας & Μ.Ε. ≥ Γ΄ Γυμνασίου	→ Απασχόληση I και Μορφωτικό Επίπεδο
	(-) Α-Γενής Τομέας & Μ.Ε. Δημ. Σχολείου	
F ₂	(+) Οικονομικώς Ενεργός Πληθυσμός	
	(-) Οικονομικώς Μη Ενεργός Πληθυσμός	
F ₃	(+) Απασχολούμενοι	
	(-) Άνεργοι	
F ₄	(+) Β-Γενής Τομέας	→ Απασχόληση II
	(-) Α-Γενής Τομέας	
F ₅	Κτιριακό Απόθεμα	
F ₆	(+) Κτίρια 1919-1945 & Κτίρια από Πέτρα	→ Παλαιότητα I
	(-) Κτίρια 1961-1980	
F ₇	(+) Στέγες με Φύλλα Επικάλυψης	→ Υλικά Επικάλυψης Στεγών
	(-) Στέγες με Κεραμίδια	
F ₈	(+) Κτίρια προ 1919 & Εκκλησίες-Μοναστήρια & Κτίρια από Πέτρα	→ Παλαιότητα II
	(-) Κτίρια 1961-1980	

Η ένταση των φαινομένων αυτών εκπροσωπείται από τις τιμές των Παραγόντων σε κάθε ΔΔ/ΚΔ, γεγονός που γίνεται άμεσα αντιληπτό με τη χαρτογράφησή τους. Με δεδομένο ότι οι κατανομές μεταβλητών και παραγόντων αναφέρονται στο σύνολο του ΓΧΟΠΕ, η αναλυτική και χαρτογραφική ανάγνωση του γεωγραφικού χώρου του ορεινού πληθυσμού των τριών περιφερειών επιτυγχάνει άμεσες συγκρίσεις, τόσο με το σύνολο, όσο και με τους ορεινούς χώρους των άλλων περιφερειών. (Λαφαζάνη Π., 2010)

Κατά την εφαρμογή στατιστικών μεθόδων σε πραγματικά δεδομένα γίνονται και ορισμένες παραδοχές (αφαιρέσεις) προκειμένου να προσομοιασθεί ο πραγματικός χώρος με τον ιδεατό. Ως εκ τούτου, υπάρχουν παράγοντες που «εκφράζουν» λιγότερο ή περισσότερο ίδια γεωγραφικά φαινόμενα. Με άλλα λόγια, κάποια σύνολα ΔΔ/ΚΔ εμφανίζονται σε δύο ή περισσότερους παράγοντες συγχρόνως. Ο εντοπισμός αυτών των χωρικών ενοτήτων επιτυγχάνεται με τον συνδυασμό των παραγόντων (περιβάλλουσα ή/και κοινό σύνολο ΔΔ/ΚΔ). Με τη θεματική τους χαρτογράφηση απεικονίζονται οι συνιστώσες ενός ευρύτερου γεωγραφικού φαινομένου με αποτέλεσμα την ακόμη καλύτερη ανάγνωση του γεωγραφικού χώρου. (Λαφαζάνη Π., 2008, 2010)

Ως πρόσθετα εργαλεία ανάγνωσης / ανάλυσης ενδείκνυται:

- α) η Ανάλυση κατά Ομάδες (Cluster Analysis) (SPSS, 1990), έτσι ώστε είτε να αποκωδικοποιηθούν «συμπεριφορές» παραγόντων, είτε να αποσαφηνισθούν «συμπεριφορές» σημαντικών και ενδεικτικών για την περιοχή μεταβλητών που όμως δεν εκφράζονται από παράγοντες,
- β) ο συνδυασμός αυτών των ομάδων για τον προσδιορισμό χωρικών ενοτήτων που έχουν κοινά περισσότερα του ενός χαρακτηριστικά και
- γ) η χρησιμοποίηση των τυποποιημένων τιμών $Z_i \geq 0,0$ για κάποιες ιδιαίτερες μεταβλητές, προκειμένου να απεικονισθούν οι γεωγραφικές ενότητες όπου οι σχετικές μεταβλητές εμφανίζουν τιμές \geq του μέσου όρου που καταγράφεται για τον ορεινό πληθυσμό της χώρας. (Λαφαζάνη Π., 2008, 2009, 2010)

Τέλος, η εφαρμογή εξειδικευμένων γεωγραφικών δεικτών (π.χ. σταθμισμένοι συντελεστές διακύμανσης) συμβάλλει στην τεκμηρίωση των συμπερασμάτων που προκύπτουν από τις πολυμεταβλητές αναλύσεις. (Λαφαζάνη Π., 2008, 2009, 2010)

3. Παραμετροποίηση και Χαρτογράφηση των Γεωγραφικών Χαρακτηριστικών

Η παραμετροποίηση των γεωγραφικών χαρακτηριστικών (παράγοντες και συνδυασμοί τους, ομάδες και συνδυασμοί τους, τιμές $Z_i \geq 0,0$, «κλασικοί» γεωγραφικοί δείκτες) και η θεματική χαρτογράφηση, αναδεικνύουν και απεικονίζουν, ακόμη καλύτερα, τη γεωγραφική συμπεριφορά των φαινομένων στους 3 αναφερόμενους χώρους.

3.1. Οικονομική και Κοινωνική Κατάσταση

3.1.1. Τομείς Παραγωγής

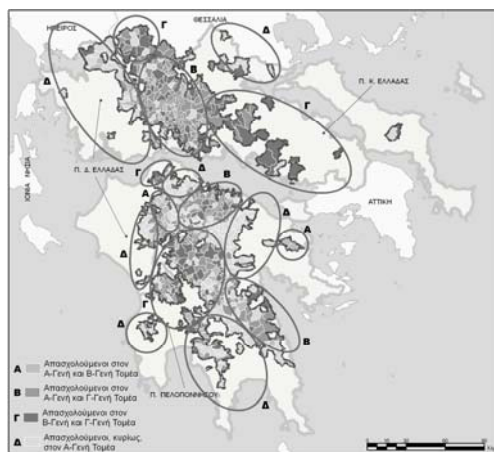
Η χωρική κατανομή των 3 τομέων παραγωγής αποδίδεται με τον συνδυασμό των παραγόντων F_1 και F_4 . Η διάρθρωση της παραγωγής στον αναφερόμενο γεωγραφικό χώρο παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον.

Ειδικότερα, εμφανίζονται τα $\Delta\Delta$ / $\text{Κ}\Delta$ όπου (Χάρτης 1):

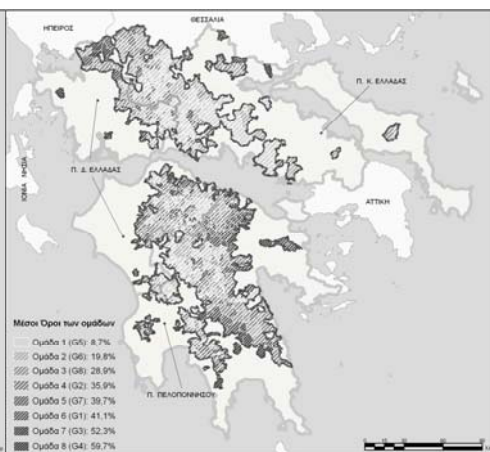
- «Κυριαρχεί» η Απασχόληση στον Α-Γενή και Β-Γενή τομέα → Περιοχές Α στον ορεινό πληθυσμό των περιφερειών Δ. Ελλάδας και Πελοποννήσου.
- Πλειοψηφούν οι Απασχολούμενοι στον Α-Γενή και Γ-Γενή τομέα → Περιοχές Β και στις 3 περιφέρειες.

Σημειώνεται ότι η Περιοχή Β στο βόρειο τμήμα του γεωγραφικού διαμερίσματος της Πελοποννήσου, «λειτουργεί» διαπεριφερειακά, με την έννοια ότι πρόκειται για ομοιογενή περιοχή που περιλαμβάνει $\Delta\Delta$ / $\text{Κ}\Delta$ τόσο από την Π. Δ. Ελλάδας όσο και από την Π. Πελοποννήσου.

- «Κυριαρχεί» η Απασχόληση στον Β-Γενή και Γ-Γενή τομέα → Περιοχές Γ Χωροθετούνται και στις 3 περιφέρειες, με μεγαλύτερη συχνότητα εμφάνιση στην Π. Κ. Ελλάδας (νότιο και βόρειο τμήμα της). Ακολουθούν η Π. Πελοποννήσου (κεντρικό τμήμα της με κάποια $\Delta\Delta$ της Π. Δ. Ελλάδας) και η Π. Δ. Ελλάδας (κεντρικό τμήμα της). Παρατηρείται και εδώ η «διαπεριφερειακή» ομοιογένεια ως προς την παραγωγική διαδικασία.
- Οι κάτοικοι απασχολούνται μόνον (κυρίως) στον Α-Γενή τομέα → Περιοχές Δ. Χωροθετούνται, κατά πλειοψηφία, στην Π. Δ. Ελλάδας (βόρειο, κεντρικό και κεντρικό-δυτικό τμήμα της) και στην Π. Πελοποννήσου (ανατολικό και νότιο τμήμα της).

Χάρτης 1: Η κατανομή των 3 τομέων παραγωγής

Χάρτης 2: Η κατανομή του Α-Γενή τομέα

Όπως διαπιστώνεται, οι περιοχές με κυρίαρχη την απασχόληση στον Α-Γενή τομέα αποτελούν μειοψηφία στον θεωρούμενο γεωγραφικό χώρο. Πλειοψηφούν οι περιοχές όπου καταγράφεται κυρίως απασχόληση στον Γ-Γενή τομέα. Αυτό σημαίνει ότι στο (στρεβλό) μοντέλο ανάπτυξης που εφαρμόστηκε στον γεωγραφικό χώρο του ορεινού πληθυσμού της χώρας, ως συγκριτικό πλεονέκτημα θεωρήθηκε μόνον το φυσικό περιβάλλον και αγνοήθηκε έως περιθωριοποιήθηκε η αγροτική παραγωγή. Οι Cluster Analyses για τους απασχολούμενους σε κάθε παραγωγικό τομέα συνηγορούν στις προσδιοριζόμενες, από τους παράγοντες, περιοχές απασχόλησης Α, Β, Γ, Δ. (Χάρτης 2).

Όσον αφορά τους «κλασικούς» Δείκτες Συμμετοχής QL, Εγκατάστασης CL και Ειδίκευσης CS (Παπαδασκαλόπουλος, 2000), σε σχέση με τον ορεινό πληθυσμό της χώρας, διαπιστώνονται τα εξής (Πίνακες 2, 3):

Πίνακας 2: Συντελεστές Συμμετοχής QL και Εγκατάστασης CL

ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ	Α-Γενής Τομέας		Β-Γενής Τομέας		Γ-Γενής Τομέας	
	OL	CL	OL	CL	OL	CL
ΓΧΟΠ Κ. Ελλάδα	0,666	0,324	0,936	0,130	1,204	0,087
ΓΧΟΠ Δ. Ελλάδα	1,562	0,216	0,700	0,168	0,872	0,157
ΓΧΟΠ Πελοποννήσου	1,333	0,317	0,702	0,192	0,986	0,167
ΓΧΟΠΕ		0,218		0,127		0,058

Πίνακας 3: Συντελεστές Ειδίκευσης CS (Τομείς Παραγωγής)

ΓΧΟΠ Δ. Ελλάδα	ΓΧΟΠ Κ. Ελλάδα	ΓΧΟΠ Πελοποννήσου
0,140	0,101	0,083

Αυτό σημαίνει ότι για τους ΓΧΟΠ Δ. Ελλάδα και Πελοποννήσου ο Α-Γενής τομέας είναι η βασική δραστηριότητα, δεδομένου ότι συμμετέχουν στην απασχόληση του Α-Γενή με ποσοστό μεγαλύτερο αυτού που συμμετέχουν στη συνολική απασχόληση ολόκληρου του χώρου (QL = 1,562 και 1,333, αντιστοίχως). Επειδή για τον ΓΧΟΠ Πελοποννήσου είναι QL Γ-Γενή = 0,986 \approx 1,0, μπορεί να ειπωθεί ότι ο Γ-Γενής τομέας είναι το ίδιο αναπτυγμένος, εδώ, όπως και στο σύνολο του ΓΧΟΠΕ.

Στον ΓΧΟΠ Κ. Ελλάδα τη βασική δραστηριότητα αποτελεί ο Γ-Γενής τομέας (QL = 1,204). Εάν ληφθεί υπόψη ότι QL Β-Γενή = 0,936 \approx 1,0 τότε ο Β-Γενής τομέας έχει την ίδια ανάπτυξη με αυτή στο σύνολο του ΓΧΟΠΕ.

Η κατανομή της απασχόλησης των 3 τομέων παραγωγής που εκφράζεται από τους αντίστοιχους συντελεστές CL δείχνει ότι:

- *ΓΧΟΠ Κ. Ελλάδα:* Ο Γ-Γενής παρουσιάζει πολύ μικρή διαφοροποίηση από την εγκατάσταση της συνολικής απασχόλησης. Μεγαλύτερη είναι η διαφοροποίηση στην εγκατάσταση του Β-Γενή. Σημειώνεται ότι η εγκατάσταση του Β-Γενή και του Γ-Γενή είναι σχεδόν ταυτόσημη με την ίδια εγκατάσταση στον ΓΧΟΠΕ. Πολύ μεγαλύτερη όμως διαφοροποίηση παρατηρείται στην εγκατάσταση της απασχόλησης στον Α-Γενή (ο μεγαλύτερος συντελεστής από τους αντίστοιχους των υπόλοιπων χώρων). Βεβαίως, η αναφερόμενη διαφοροποίηση διαπιστώνεται και με τους συντελεστές συμμετοχής (όπως είναι αναμενόμενο) και με την κατανομή των τομέων παραγωγής που προκύπτει από την Factor Analysis καθώς και τις σχετικές Cluster Analyses. (Χάρτες 1, 2).
- *ΓΧΟΠ Δ. Ελλάδα:* Παρατηρείται κάποια «ισορροπία» όσον αφορά την εγκατάσταση της απασχόλησης στον Β-Γενή και Γ-Γενή τομέα. Διαφοροποίηση εμφανίζεται στην εγκατάσταση του Α-Γενή. Τόσο η κατανομή του Α-Γενή (περισσότερο) όσο και η κατανομή του Β-Γενή (λιγότερο) είναι παρόμοιες με τις αντίστοιχες του ΓΧΟΠΕ, ενώ διαφοροποιείται αισθητά, ως προς τον ΓΧΟΠΕ, η κατανομή / εγκατάσταση του Γ-Γενή τομέα.
- *ΓΧΟΠ Πελοποννήσου:* Τη μικρότερη διαφοροποίηση εμφανίζει η εγκατάσταση του Γ-Γενή και τη μεγαλύτερη η εγκατάσταση του Α-Γενή. Γεγονός που δείχνει (όπως και στους προηγούμενους ΓΧΟΠ) το μοντέλο ανάπτυξης των ορεινών περιοχών. Οι συντελεστές CL της απασχόλησης και στους 3 τομείς παραγωγής είναι μεγαλύτεροι από τους αντίστοιχους στον ΓΧΟΠΕ, δηλαδή η εγκατάσταση / κατανομή των παραγωγικών δραστηριοτήτων στον ΓΧΟΠ Πελοποννήσου είναι περισσότερο ανομοιογενής από ότι στον συνολικό χώρο του ορεινού πληθυσμού της χώρας. (Χάρτης 1).

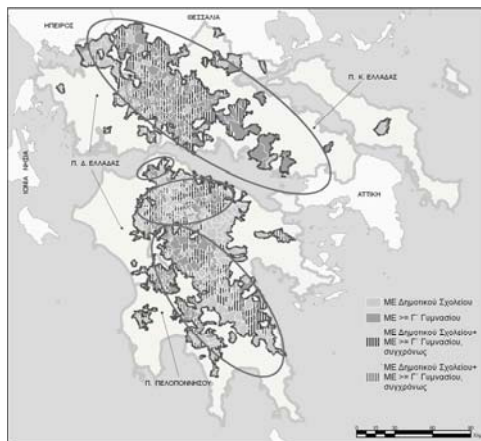
Η «ειδίκευση» των 3 γεωγραφικών χώρων ως προς την κλαδική διάρθρωση της απασχόλησης, αναφορικά με την αντίστοιχη στον ΓΧΟΠΕ, εκφράζεται από τους συντελεστές CS ως εξής: Η μικρότερη τιμή (CS = 0,083), δηλαδή η μικρότερη διαφοροποίηση, και επομένως η μεγαλύτερη ομοιότητα ως προς την κλαδική διάρθρωση στον ΓΧΟΠΕ, παρατηρείται στον ΓΧΟΠ Πελοποννήσου. Η μεγαλύτερη τιμή (CS = 0,140) καταγράφεται στον ΓΧΟΠ Δ. Ελλάδα. Οι διαφοροποιήσεις αυτές συνδέονται με τους σχετικούς συντελεστές συμμετοχής. Έτσι, οι παρατηρούμενες διαφοροποιήσεις/ειδικεύσεις στους ΓΧΟΠ Δ. Ελλάδα και Πελοποννήσου «οφείλονται» στα ποσοστά συμμετοχής τους στον Α-Γενή τομέα καθώς και στη συμμετοχή του δεύτερου στον Γ-Γενή ($QL \approx 1,0$), ενώ η ειδίκευση στον ΓΧΟΠ Κ. Ελλάδα «οφείλεται» κυρίως στο ποσοστό συμμετοχής του στον Γ-Γενή τομέα.

Οι χαρτογραφίες των πολυμεταβλητών αναλύσεων προσδιορίζουν τα ΔΔ/ΚΔ όπου παρατηρείται έντονη άλληλεξάρτηση του Β-Γενή & Γ-Γενή τομέα, καθώς και ικανοποιητική συσχέτιση μεταξύ Α-Γενή & Β-Γενή, αλλά και μεταξύ Α-Γενή & Γ-Γενή. Οι σχέσεις αυτές «ποσοτικοποιούνται» με τους λεγόμενους Συντελεστές

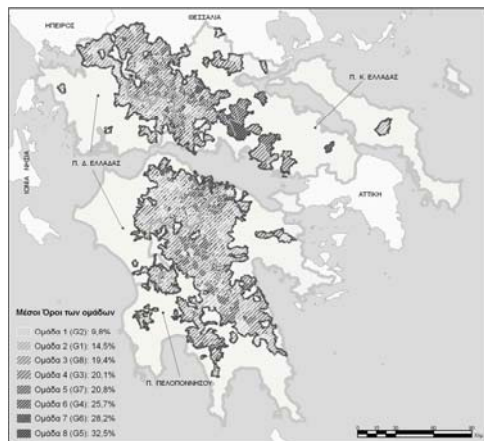
Χωρικής Αλληλεξάρτησης (ΧΑ) (Παπαδασκαλόπουλος, 2000). Έτσι προκύπτουν: ΧΑ (Α-Γενή & Β-Γενή) = 0,533, ΧΑ (Α-Γενή & Γ-Γενή) = 0,533, ΧΑ (Β-Γενή & Γ-Γενή) = 0,840, δείκτες που επιβεβαιώνουν τα αναφερόμενα.

3.1.2. Μορφωτικό Επίπεδο

Σύμφωνα με τον παράγοντα F_1 , ο Α-Γενής τομέας συνδέεται με το Μορφωτικό Επίπεδο Απόφοιτων ή όχι Δημοτικού Σχολείου και ο Γ-Γενής τομέας συναρτάται με Μορφωτικό Επίπεδο ανώτερο της Γ' Γυμνασίου. Επομένως, αναφορικά με την κατανομή των τομέων παραγωγής, απεικονίζεται και το μορφωτικό επίπεδο των κατοίκων του θεωρούμενου γεωγραφικού χώρου. Διαμορφώνονται 3 διαπεριφερειακές ζώνες-περιοχές και μία 4^η στον ΓΧΟΠ Δ. Ελλάδας, όπου πλειοψηφούν οι απόφοιτοι Γ' Γυμνασίου και άνω. Η αντίστοιχη Cluster Analysis υποστηρίζει τις ίδιες χωροθετήσεις. (Χάρτες 3, 4).

Χάρτης 3: Κατανομή Μορφωτικού Επιπέδου

Χάρτης 4: Κατανομή ΜΕ \geq Γ' Γυμνασίου

Όσον αφορά τις ενδοπεριφερειακές διαφοροποιήσεις, οι σταθμισμένοι συντελεστές διακύμανσης (WCV) δείχνουν ότι οι μικρότερες ανισότητες στην κατανομή ΜΕ Δημ. Σχολείου, παρατηρούνται στον ΓΧΟΠ Δ. Ελλάδας (WCV = 0,045). Στον ίδιο χώρο διαπιστώνονται και οι μικρότερες διαφοροποιήσεις ως προς την κατανομή ΜΕ \geq Γ' Γυμνασίου (WCV = 0,081). Μεγαλύτερες αποκλίσεις από τους παραπάνω δείκτες εμφανίζει ο ΓΧΟΠ Κ. Ελλάδας και ακόμη μεγαλύτερες ο ΓΧΟΠ Πελοποννήσου. Σημειώνεται ότι οι ενδοπεριφερειακές ανισότητες στο σύνολο των 3 ΓΧΟΠ εμφανίζονται μεγαλύτερες από ότι στον κάθε ΓΧΟΠ ξεχωριστά. Οι αναφερόμενες ανισοκατανομές του ΜΕ διαπιστώνονται και από τις σχετικές χαρτογραφήσεις. Οι δείκτες WCV με ενιαίο χώρο αναφοράς τους 3 ΓΧΟΠ δείχνουν τις ίδιες (εντονότερες) ανισότητες εντός των περιφερειών. (Πίνακας 4).

Πίνακας 4: Σταθμισμένοι Συντελεστές Διακύμανσης WCV

ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ	ΜΕ Δημ. Σχολείου		ΜΕ ≥ Γ΄ Γυμνασίου	
	ως προς ΓΧΟΠΕ	ως προς ΓΧΟΠΔΕΚΕΠ	ως προς ΓΧΟΠΕ	ως προς ΓΧΟΠΔΕΚΕΠ
ΓΧΟΠ Κ. Ελλάδα	0,077	0,125	0,134	0,191
ΓΧΟΠ Δ. Ελλάδα	0,045	0,081	0,081	0,134
ΓΧΟΠ Πελοποννήσου	0,086	0,150	0,156	0,235
ΓΧΟΠΔΕΚΕΠ	0,124		0,221	

Οι αναφερόμενες διαφοροποιήσεις (ως προς τον ΓΧΟΠΕ) ενισχύονται και από τους Συντελεστές QL, CL και CS¹. (Πίνακες 5, 6)

Πίνακας 5: Συντελεστές Συμμετοχής QL και Εγκατάστασης CL

ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ	QL		CL	
	ΜΕ Δημ. Σχολείου	ΜΕ ≥ Γ΄ Γυμνασίου	ΜΕ Δημ. Σχολείου	ΜΕ ≥ Γ΄ Γυμνασίου
ΓΧΟΠ Κ. Ελλάδα	0,912	1,098	0,073	0,081
ΓΧΟΠ Δ. Ελλάδα	1,066	0,871	0,111	0,111
ΓΧΟΠ Πελοποννήσου	0,995	1,043	0,097	0,117
ΓΧΟΠΕ			0,038	0,065

Οι ΓΧΟΠ Δ. και Κ. Ελλάδα διαφοροποιούνται από τον ΓΧΟΠΕ και εμπίπτουν στην ίδια κατηγορία, σύμφωνα με τον συντελεστή CS. Η διαφοροποίηση / ειδίκευση οφείλεται για τον πρώτο στη συμμετοχή του ΜΕ Δημ. Σχολείου και για τον δεύτερο στη συμμετοχή του ΜΕ ≥ Γ΄ Γυμνασίου. Στον ΓΧΟΠ Πελοποννήσου η κατανομή ταυτίζεται με αυτή του ΓΧΟΠΕ λόγω, προφανώς, των αντίστοιχων QL.

Πίνακας 6: Συντελεστές Ειδίκευσης CS (Μορφωτικό Επίπεδο)

ΓΧΟΠ Δ. Ελλάδα	ΓΧΟΠ Κ. Ελλάδα	ΓΧΟΠ Πελοποννήσου
0,045	0,044	0,011

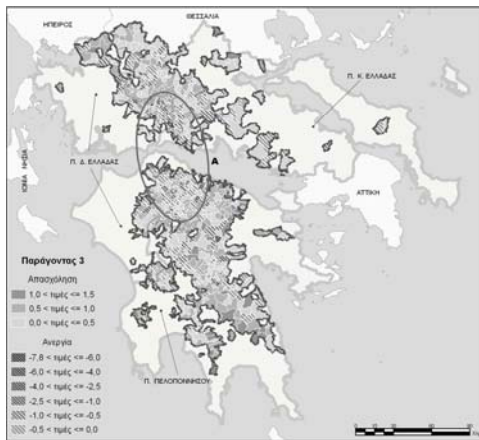
3.1.3. Ανεργία, Απασχόληση και Τομείς Παραγωγής

Η Ανεργία συνδέεται άμεσα με την οικονομική κατάσταση και άρα τον βαθμό

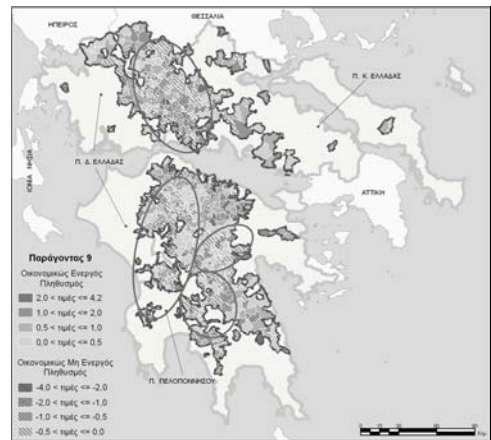
¹ Η διαφορετική κατάταξη των ΓΧΟΠ ως προς τους WCV και ως προς τους CL οφείλεται στο ότι στους πρώτους η στάθμιση γίνεται με τον πληθυσμό των ΔΔ/ΚΔ ενώ στους δεύτερους το πληθυσμιακό μέγεθος αναφέρεται στους κατοίκους ηλικίας ≥ 10 ετών.

ανάπτυξης ενός γεωγραφικού χώρου. Έτσι, η χαρτογράφηση της κατανομής της αποσαφηνίζει τη δυναμική της στους 3 ΓΧΟΠ. Ειδικότερα, η χαρτογράφηση του σχετικού παράγοντα χωροθετεί τα ΔΔ/ΚΔ που εμφανίζουν αξιόλογες τιμές είτε στην Ανεργία είτε στην Απασχόληση. (Χάρτης 5) Επιπρόσθετα, ο προσδιορισμός των ΔΔ/ΚΔ όπου οι αναφερόμενες μεταβλητές εμφανίζουν τιμές \geq μ.ό., καθιστά περισσότερο αναγνώσιμη αυτή τη διάσταση της αναπτυξιακής διαδικασίας στον θεωρούμενο χώρο.

Η «ταυτόχρονη» απεικόνιση των τομέων παραγωγής και των δεικτών ανεργίας και απασχόλησης, όπως προκύπτει από τον συνδυασμό των αντίστοιχων παραγόντων F_3 , F_1 , F_4 , αποδίδει τη σχέση αυτών των μεταβλητών στο χωρικό επίπεδο. Προσδιορίζονται έτσι οι περιοχές όπου υπερτερεί η ανεργία ή η απασχόληση, συγχρόνως (και) με την κλαδική διάρθρωση της παραγωγής.

Χάρτης 5: Κατανομή Ανεργίας και Απασχόλησης

Χάρτης 6: Κατανομή Οικονομικά Ενεργού και Μη Ενεργού Πληθυσμού

Οι Συντελεστές QL και CL για την ανεργία και την απασχόληση επιβεβαιώνουν τις πολυμεταβλητές αναλύσεις ότι, ο κύριος όγκος των ανέργων καταγράφεται στον ΓΧΟΠ Δ. Ελλάδας (Χάρτης 5 - Περιοχή Α). Αναφορικά με την εγκατάσταση / κατανομή ανέργων και απασχολούμενων, η απασχόληση παρουσιάζει πολύ μικρές διαφοροποιήσεις από τον ΓΧΟΠΕ, ενώ μεγαλύτερες διαφοροποιήσεις παρατηρούνται στην κατανομή της ανεργίας. Οι τιμές των CS δείχνουν ότι η ανεργία και η απασχόληση στον ΓΧΟΠ Δ. Ελλάδας κατανέμονται όπως (και) στον ΓΧΟΠΕ, ενώ διαφοροποιείται η κατανομή τους, λιγότερο ή περισσότερο, στους υπόλοιπους, αναφορικά με τις τιμές των αντίστοιχων QL. (Πίνακες 7, 8)

Ο βαθμός της σχέσης μεταξύ της ανεργίας και των τομέων παραγωγής (I, II, III) στον θεωρούμενο γεωγραφικό χώρο αποδίδεται (και) με τους Συντελεστές ΧΑ: ΧΑ (I-Ανεργία) = 0,759, ΧΑ (II-Ανεργία) = 0,773, ΧΑ (III-Ανεργία) = 1,000. Πα-

ρατηρείται τέλεια συσχέτιση μεταξύ Γ-Γενή και ανεργίας γεγονός που πιστοποιείται και από τις σχετικές χαρτογραφήσεις. Οι Συντελεστές Jaccard (Παπαδασκαλόπουλος, 2000), για την ποσοτικοποίηση της αναφερόμενης σχέσης δίνουν: $J(I\text{-Ανεργίας}) = 0,899$, $J(II\text{-Ανεργίας}) = 0,915$, $J(III\text{-Ανεργίας}) = 0,924$ και οδηγούν στις ίδιες διαπιστώσεις.

Πίνακας 7: Συντελεστές Συμμετοχής QL και Εγκατάστασης CL

ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ	QL		CL	
	Ανεργία	Απασχόληση	Ανεργία	Απασχόληση
ΓΧΟΠ Κ. Ελλάδας	0,837	1,023	0,156	0,018
ΓΧΟΠ Δ. Ελλάδας	1,011	0,998	0,205	0,030
ΓΧΟΠ Πελοποννήσου	0,711	1,041	0,216	0,021
ΓΧΟΠΕ			0,091	0,013

Πίνακας 8: Συντελεστές Ειδίκευσης CS (Ανεργία, Απασχόληση)

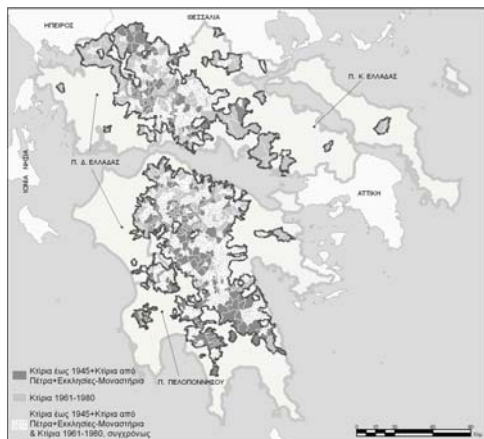
ΓΧΟΠ Πελοποννήσου	ΓΧΟΠ Κ. Ελλάδας	ΓΧΟΠ Δ. Ελλάδας
0,036	0,020	0,001

3.1.4. Οικονομικά Ενεργός και Μη Ενεργός Πληθυσμός

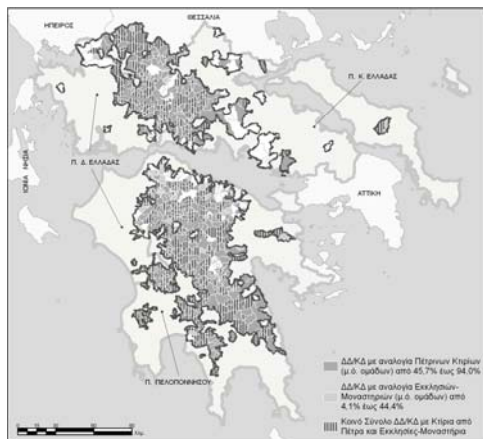
Με τη χαρτογράφηση της κατανομής του σχετικού παράγοντα F_2 αποσαφηνίζεται η δυναμική του, εφόσον χωροθετούνται 4 ζώνες-περιοχές όπου πλειοψηφεί ο Οικονομικά Μη Ενεργός Πληθυσμός, και οι οποίες «λειτουργούν» ενδοπεριφερειακά και διαπεριφερειακά. (Χάρτης 6) Σε συσχέτιση με την κατανομή της παραγωγής, περιλαμβάνουν ΔΔ/ΚΔ όπου παρατηρείται απασχόληση κυρίως στον Β-Γενή και Γ-Γενή τομέα. Η σύγχρονη κατανομή (και) των επιπέδων Απασχόλησης και Ανεργίας που υπερέχουν των αντίστοιχων μέσω τους, αποδίδουν την προοπτική της παρατηρούμενης δυναμικής η οποία θα είναι θετική εάν εφαρμοσθούν οι κατάλληλες αναπτυξιακές πολιτικές.

3.2. Δομημένο περιβάλλον

Οι γεωγραφικές διαφοροποιήσεις καταγράφονται και με τη βοήθεια επεξεργασίας και ανάλυσης και άλλων χαρακτηριστικών, όπως: η Παλαιότητα των Κτιρίων, τα Υλικά Κατασκευής τους, η Επικάλυψη των Στεγών κ.ά., που έχουν σχέση με τη μορφή και τον τρόπο που διαμορφώνεται το δομημένο περιβάλλον. Ο συνδυασμός των παραγόντων F_6 και F_8 δίνει την κατανομή των κτιρίων ως προς την παλαιότητα και τα υλικά κατασκευής τους. (Χάρτης 7) Επειδή, όμως, η πέτρα, ως υλικό κατασκευής των κτιρίων, δεν συναρτάται πάντα με την παλαιότητα, μια Cluster Analysis αποσαφηνίζει καλύτερα τα ΔΔ/ΚΔ όπου πλειοψηφούν τα πέτρινα κτίρια.

Χάρτης 7: Παλαιότητα Κτιρίων και Υλικά Κατασκευής (Factor Analysis)

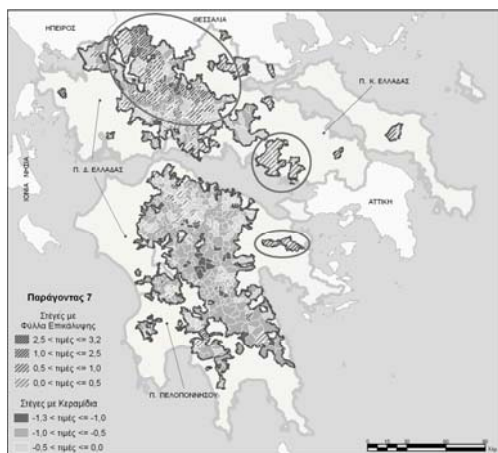

Χάρτης 8: Παλαιότητα Κτιρίων και Υλικά Κατασκευής (Cluster Analysis)

Ο συνδυασμός των Clusters για τα Πέτρινα Κτίρια και για τις Εκκλησίες-Μοναστήρια δίνει το κοινό σύνολο των ΔΔ/ΚΔ με ποσοστά Πέτρινων Κτιρίων από 45,7% έως 93,9% (οι μ.ό. των ομοιογενών ομάδων) και των ΔΔ/ΚΔ όπου έχουν καταγραφεί Εκκλησίες-Μοναστήρια από 4,1% έως 44,4% (οι αντίστοιχοι μ.ό.). Παρατηρείται ότι στο σύνολό του ο θεωρούμενος γεωγραφικός χώρος «κυριαρχείται» (μάλλον) από Εκκλησίες-Μοναστήρια που έχουν ως υλικά κατασκευής την πέτρα. Σημειώνεται ότι σε αυτόν ανήκουν 398 ΔΔ/ΚΔ (59,6%) από τα 668 ΔΔ/ΚΔ του κοινού συνόλου στον ΓΧΟΠΕ. Το γεγονός αυτό συνάδει με τον προσκυνηματικό και όχι μόνο Τουρισμό και αποτελεί, προφανώς, συγκριτικό αναπτυξιακό πλεονέκτημα αυτών των περιοχών. (Χάρτης 8)

Η σχέση μεταξύ των Εκκλησιών-Μοναστηριών και της Πέτρας πιστοποιείται, επίσης, τόσο από τον Συντελεστή ΧΑ όσο και από τον Συντελεστή Jaccard. Ο πρώτος προκύπτει ως $ΧΑ(Εκκλ.Μον-Πέτρα) = 0,743$ και ο δεύτερος ως $J(Εκκλ. Μον-Πέτρα) = 0,989$. Η ένταση στη σχέση των δυο χαρακτηριστικών είναι φανερή.

Όσον αφορά στα Υλικά Επικάλυψης των Στεγών των κτιρίων, ο σχετικός παράγοντας F_7 αποδίδει τα ΔΔ/ΚΔ όπου πλειοψηφούν είτε τα Φύλλα Επικάλυψης είτε τα Κεραμίδια. (Χάρτης 9) Ο κύριος όγκος των Φύλ-

Χάρτης 9: Στέγες με Φύλλα Επικάλυψης και Κεραμίδια

λων Επικάλυψης χωροθετείται στον ΓΧΟΠ Κ. Ελλάδας., γεγονός που επιβεβαιώνεται τόσο από τις αντίστοιχες Clusters όσο και από τους Συντελεστές ΧΑ. (Πίνακας 9).

Πίνακας 9: Συντελεστές ΧΑ (Κτίρια, Κεραμίδια, Φύλλα Επικάλυψης)

Κτίρια με:	ΓΧΟΠ Κ. Ελλάδας	ΓΧΟΠ Δ. Ελλάδας	ΓΧΟΠ Πελοποννήσου	ΓΧΟΠΕ
Κεραμίδια	0,840	0,914	0,920	0,883
Φύλλα Επικάλυψης	0,643	0,598	0,591	0,560

4. Διαπιστώσεις – Συμπεράσματα

Οι διαπιστούμενες γεωγραφικές διαφοροποιήσεις στον ορεινό πληθυσμό των περιφερειών Δ. Ελλάδας, Κ. Ελλάδας και Πελοποννήσου, αντανακλούν ενδοπεριφερειακές και διαπεριφερειακές ανισότητες που διαμορφώνουν περαιτέρω τον αναπτυξιακό χαρακτήρα των περιοχών. Οι διαφοροποιήσεις στην παραγωγική διαδικασία ταξινομούνται σε 4 κατηγορίες σχέσεων μεταξύ των τομέων παραγωγής και χωροθετούνται στις αντίστοιχες περιοχές. Διαφοροποιήσεις και σχέσεις οπτικοποιούνται χαρτογραφικά και ποσοτικοποιούνται με τους συντελεστές συμμετοχής, εγκατάστασης, ειδίκευσης και χωρικής αλληλεξάρτησης.

Αντίστοιχες διαφοροποιήσεις παρατηρούνται και στην εγκατάσταση / κατανομή του μορφωτικού επιπέδου. Οι διαμορφούμενες περιοχές όπου πλειοψηφούν οι απόφοιτοι Γ΄ Γυμνασίου και άνω συναρτώνται με τις αντίστοιχες περιοχές παραγωγικής δυναμικής. Χαρτογράφηση και δείκτες οπτικοποιούν και ποσοτικοποιούν τις ενδοπεριφερειακές και διαπεριφερειακές διαφοροποιήσεις.

Είναι ενθαρρυντικό το γεγονός ότι η Ανεργία περιορίζεται κυρίως σε περιοχή του ΓΧΟΠ Δ. Ελλάδας, ενώ η πλειοψηφία των ΔΔ/ΚΔ διακρίνεται από τιμές Απασχόληση ανώτερες της μέσης, όπως τεκμηριώνουν χαρτογραφήσεις και δείκτες.

Η χωρική κατανομή του Οικονομικώς Μη Ενεργού Πληθυσμού, συνεπικουρούμενη και από τιμές Απασχόλησης ανώτερες της μέσης, δείχνουν ότι η διαμορφούμενη εικόνα μπορεί να αναστραφεί με τη λήψη κατάλληλων μέτρων αναπτυξιακής πολιτικής. Το αποτέλεσμα θα είναι η αυξητική αναπτυξιακή πορεία και των τριών αναφερόμενων γεωγραφικών χώρων.

Η κατανομή των χαρακτηριστικών του δομημένου χώρου, που σχετίζονται με την πολιτιστική κληρονομιά των περιοχών, αποτελούν συγκριτικά πλεονεκτήματα για την τουριστική αξιοποίηση του χώρου. Οι σχετικές χαρτογραφήσεις και οι δείκτες χωρικής αλληλεξάρτησης συνηγορούν στα αναφερόμενα.

Οι πολυμεταβλητές μέθοδοι ανάλυσης συμβάλλουν θετικά στην προσπάθεια ερμηνείας του γεωγραφικού χώρου με αποτελέσματα που προσεγγίζουν πολύ ικα-

νοποιητικά την πραγματικότητα, όπως επιβεβαιώνεται από τη χαρτογράφηση των αποτελεσμάτων τους και την εφαρμογή κλασικών γεωγραφικών δεικτών.

Βιβλιογραφία

- Costello A. and Osborne J.: Best Practices in Exploratory Factor Analysis: Four Recommendations for Getting the Most From Your Analysis, Practical Assessment, Research and Evaluation, Vol.10, No.7, 2005.
- Λαφαζάνη Π.: Η «Ανάγνωση» του Ελληνικού Ορεινού Γεωγραφικού Χώρου με τη βοήθεια Πολυμεταβλητών Αναλύσεων. Ως Μονάδες Χωρικής Αναφοράς θεωρούνται οι Δήμοι και οι Κοινότητες. Μονογραφία, ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη 2008.
- Λαφαζάνη Π.: Το Πληθυσμιακό και Δημογραφικό Προφίλ του Ελληνικού Ορεινού Γεωγραφικού Χώρου με τη βοήθεια Πολυμεταβλητών Αναλύσεων και «Κλασικών» Γεωγραφικών Δεικτών, 2^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Πολεοδομίας, Χωροταξίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Τόμος III, σελ. 1369-1378, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Βόλος, 2009.
- Λαφαζάνη Π.: Περιφερειακές Διαφοροποιήσεις στον Γεωγραφικό Χώρο του Ορεινού Πληθυσμού της Ελλάδας (ΓΧΟΠΕ), 6^ο Διεπιστημονικό Διαπανεπιστημιακό Συνέδριο ΕΜΠ, «Η Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη των Ορεινών περιοχών», Μέτσοβο 2010.
- Μυρίδης Μ., Λαφαζάνη Π., Καρανικόλας Ν., Ράμναλης Δ., «The Uniform European Union as a Mosaic of Unequal Regions: Geographic Approach – Cartographic Documentation», 22^ο Διεθνές Συνέδριο Χαρτογραφίας της I.C.A, A Corunia, <http://cartography.Tuwien.ac.at/ica/index.php/Publications>, 2005.
- Μυρίδης Μ., «Σημειώσεις Γεωγραφίας», ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη, 2007.
- Παπαδασκαλόπουλος Αθ., Μέθοδοι Περιφερειακής Ανάλυσης, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2000.
- Johnston R.: Multivariate Statistical Analysis in Geography, Longman, London and New York, 1980.
- SPSS/PC+ Statistics 4.0, United States of America 1990.